

Oponentský posudek disertační práce

Autor : JUDr. PhDr. David Elischer

**Téma : Protiprávnost a škoda jako předpoklady odpovědnosti za škodu:
česká právní úprava ve světle moderních deliktních trendů**

1. Rozsah práce a prameny

Předložená disertační práce je zpracována v rozsahu 212 stran textu. Odkazy jsou řádně prováděny. Okruh použité odborné literatury lze vzhledem k druhu vědecké práce pokládat za adekvátní. Autor pracoval s rozsáhlou zahraniční literaturou, zejména francouzskou, anglickou, německou, italskou, rakouskou a další. Pro rozbor české právní úpravy autor využívá české i slovenské prameny, moderní i starší. Autor rovněž vhodně pracuje s judikaturou, a to jak českou tak zahraniční. Judikaturu volí tak, aby odrážela jím popisované tendence, nevyhýbá se ani otázkám spornějším, jakož i tendencím zcela protichůdným.

2. Obsah práce

Práce je rozdělena na tři části, z nichž stěžejní z hlediska disertačního záměru jsou druhá a třetí část. V první části se autor zabývá genezí občanskoprávní odpovědnosti jako takové. Velmi cenné jsou partie věnované složitému vývoji koncepce odpovědnosti v římskoprávní nauce: teze o primárně splývavém charakteru náhrady škody a trestu, relativizována poté podrobným výkladem o významu Akvilského zákona a jeho vlivu na chápání odpovědnosti. Je správně konstatováno, že římské právo se i přesto nikdy nevymanilo z kazuistického pojetí a nedovodilo obecný princip odpovědnosti za civilní delikt. Posléze autor věnuje pozornost vývoji koncepce odpovědnosti v období středověkém. K tomuto tématu existuje jen velmi málo domácí literatury, autor se proto musel opírat výlučně o zahraniční zdroje, což je patrné kromě jiného i z bohatého seznamu použité literatury čítajícího přes stovku odborných titulů.

V kapitole věnované vývoji odpovědnosti ve středověku autor sleduje velmi důkladně několik vybraných aspektů charakteru odpovědnosti. Příléhavě hovoří spíše o středověkých schématech odpovědnosti, přičemž se soustředí zejména na její kolektivní rys a posléze krystalizující individuální charakter. Lze se ztotožnit s autorovým tvrzením, že středověké právo nedokázalo adekvátně navázat na římskoprávní dědictví ani rozvést jeho progresivní prvky a tendence. Kolektivní rys středověké odpovědnosti je názorně demonstrován na konkrétním institutu Sálského zákoníku (viz popis tzv. chrenecrudy, wergeldu, faidy atp.).

Ve druhé části je již pojednáno o protiprávnosti jako zásadním předpokladu vzniku občanskoprávní odpovědnosti. Autor volí jako základní

metodologický přístup syntézu, kterou účelně doplňuje hlubšími analýzami konkrétních problematik (prevenční povinnost, zjišťování protiprávnosti v některých hraničních případech, meze předpokladu protiprávnosti).

Vlastnímu rozboru české právní úpravy *de lege lata* i *de lege ferenda* předchází poměrně široký komparativní přehled. Autor díky němu získává patřičný odstup od české úpravy, kterou pak následně může analyzovat s ohledem na moderní deliktní trendy. Předestírá nám tak různé koncepce uplatňované ve vybraných evropských úpravách. Výběr zahraničních úprav lze přitom pokládat za reprezentativní, najdeme v něm jak úpravy pro nás z historického a tradičního hlediska určující (Rakousko, Německo), tak právní úpravy významné v evropském měřítku (Francie, Itálie, Švýcarsko, Nizozemí). Stejně tak vítám, že se autor u těchto zahraničních úprav neomezuje jen na popis současného právního stavu, ale snaží se postihnout i aktuální reformní či revizní snahy (připravovaná novela ABGB, revize švýcarského deliktního práva, francouzský tzv. *avant-projet Catala*). Za přínosné lze rovněž pokládat přítomnost současných evropských deliktních projektů (PETL, DCFR), které autor podrobuje kritické analýze (patrné je to zejména u analýzy koncepce protiprávnosti v DCFR – viz str. 61). Komparace tak není jednostranná, a díky její víceúrovňovosti se daří nacházet podobnosti i rozdílnosti jednotlivých zkoumaných úprav mezi sebou navzájem, jakož i vzhledem k oběma zkoumaným evropským projektům.

V oblasti protiprávnosti jako nezbytného předpokladu vzniku odpovědnosti se autor zaměřuje zvláště na působení generální prevenční povinnosti zakotvené v § 415 OZ. Autor pokládá tuto normu (zesílená funkce prevence byla jinak typickou pro země tzv. socialistického práva) za nikoli jen deklaratorní vyjádření principu *neminem leadere*, ale chápe ji jako normu stanovující určitý obecný a posléze i konkrétní standard náležitého chování subjektu. Tuto svou tezi rozvádí a argumentačně podporuje klasifikací právní matérie související s generální prevencí a uvádí příklady sfér společenského života, kde generální prevenční povinnost hraje *de lege lata* nezastupitelnou roli při založení odpovědnosti za škodu. Po důsledné analýze judikatury (zejména Nejvyššího soudu) autor nicméně dospívá k závěru, že je možné *de lege ferenda* doporučit určitou legislativní korekci díkce generální prevence, zvláště s ohledem na citované rozhodnutí NS 25 Cdo 972/2003 (str. 69). Autor se snaží sám navrhnout jisté limity, které vyvozuje z vhodné judikatury a proponuje kupř. doktrínu „nepředvídatelnosti veškeré možné škody“ (str. 72) nebo doktrínu „konkrétních okolností“ (ibid.). Takové pojetí se jeví být racionální a konformní s aktuálními deliktními trendy, jak je autor předestírá v předchozích výkladech.

Ve třetí části se autor zabývá tématem velmi širokým, komplexním a pro deliktní právo zcela určujícím. Předmětem jeho zájmu je pojetí škody, jakožto svébytné deliktní kategorie. Autor zkoumá koncepci škody nejprve ve vybraných právních řádech, dále v Principech evropského deliktního práva a Návrhu Společného referenčního rámce a poté v českém deliktním systému, a to

jak z pohledu platného práva tak vzhledem k zamýšlené rekonstrukci občanského práva. Autor se zjevně musel potýkat s velkou koncepční variabilitou ve vybraných zahraničních úpravách, což se projevilo i v jeho nestejném přístupu k jednotlivým deliktům. Stěžejní pozornost je proto věnována základní škodní klasifikaci: škoda skutečná (*damnum emergens*) – ušlý zisk (*lucrum cessans*) a škoda materiální – újma nemateriální. Jako relativně samostatný druh škody je prakticky všude traktována újma na zdraví a na životě. Rozhodující je zejména komparace německé a francouzské koncepce, neboť díky ní se vynořují základní rozdíly v teoretickém i praktickém uchopení institutu škody na celoevropské úrovni. Autor tomuto přístupu podřídil i analýzu české právní úpravy. I když je to nad rámec disertačního záměru, jistá pozornost mohla být nicméně věnována i probíhajícím rekonstrukčním snahám ve střední Evropě (Maďarsko, Slovensko, Polsko) nebo nově přijatým občanským zákoníkům (Lotyšsko, Estonsko, Rusko).

V souladu s PETL je věnována zvláštní pozornost škodě na věci (str. 160 an) a v této souvislosti je zevrubněji rozebírán judikát ÚS 2221/08 z 19.3.2008, který lze právem pokládat za zásadní pro tuto oblast náhrady škody. Poučen prvorepublikovou judikaturou a komentáři k ABGB, neusiluje autor o dosažení přesného teoretického rozhraničení mezi škodou skutečnou a ušlým ziskem, ale spíše se věnuje rozboru aktuální judikatury, což umožňuje dotknout se stručně i souvisejících problematik, jako je ztráta pohledávky, nepřímá škoda a vzdálená kauzalita (str. 171). Stěžejní pozornost se pak obrací k újmě na zdraví, kterou autor chápe jako komplex dílčích samostatných nároků a utřídí je dle jejich charakteru na majetkové a nemajetkové aspekty újmy na zdraví či životě. Autor přistupuje kriticky ke stávající úpravě, avšak současně se snaží docenit a plně zhodnotit pozitiva české koncepce, kterou jinak shledává zásadně kompatibilní s evropskými principy.

Na závěr pak autor otevírá poněkud polemické téma standardizovaných či paušalizovaných náhrad nemateriálních nároků při škodě na zdraví (bolestné, ztížení společenského uplatnění a jednorázové odškodnění pozůstalým při usmrcení poškozeného). Autor se po rozboru základních argumentů (str. 205) přiklání spíše na stranu víceúrovňové standardizace, pokud jde o bolestné a ztížení společenského uplatnění. Pro jednorázové odškodnění pozůstalým při usmrcení poškozeného se jeví být vhodnějším diferencovaný přístup. Práce je v tomto smyslu podnětná i pro budoucího zákonodárce, neboť přináší spoustu komparativních cenných analýz. Práce je ukončena sedmistránkovým závěrem, se kterým lze v zásadě souhlasit. Dílčí závěry se nacházejí i na konci některých významnějších kapitol.

3. Hodnocení :

Určité dílčí výhrady a hodnocení jsem uplatnil ve shora uvedeném textu. Tyto připomínky však nemohou zastřít celkově pozitivní názor na práci jako celek.

Autorovi se podařilo zkoumáním vybraných aspektů odpovědnostního práva na širokém komparativním základě postihnout trendy deliktního práva v otázkách koncepce protiprávnosti a škody ve vybraných zahraničních právních řádech (a to nejen z hlediska stávající úpravy, judikatury a doktríny, ale i s ohledem na případné zamýšlené revize či novelizace deliktních úprav), zhodnotit současné vhodnost a dosah principů a standardů evropského deliktního práva, analyzovat českou právní úpravu a vyhodnotit její koncepci protiprávnosti a škody právě ve světle výše uvedených trendů. Práce není popisná, zachovává dynamický přístup.

Autor prokazuje schopnost logického myšlení. Je schopen vlastních právních názorů, které dokáže podložit argumenty. Práce přináší cenný, nový a poměrně ucelený pohled na dva samostatné předpoklady vzniku odpovědnosti za škodu a umožňuje tak poukázat na některé dosud přetrvávající slabiny právní úpravy. Autor dokáže své myšlenky dále podložit i odbornou literaturou (a to nejen domácí), jakož i judikaturou. Celkově práci hodnotím kladně, doporučuji její ústní obhajobu, kde by autor mohl stručně a věcně objasnit svůj názor např. na problematiku paušalizované náhrady škody na zdraví de lege lata, včetně námětů de lege ferenda, a to i s ohledem na zahraniční úpravy a evropské principy. Mohl by případně rovněž zhodnotit navrženou úpravu generální prevenční povinnosti.

V Praze dne 29.7.2009

Doc.JUDr.Mgr.Josef Salač, PhD.
oponent
Katedra občanského práva PF
Univerzity Karlovy